

Johann Quistorp   Benedikt Figk

Descensus Christi Ad Inferos

Rostochii: Kilius, 1654

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740004271>

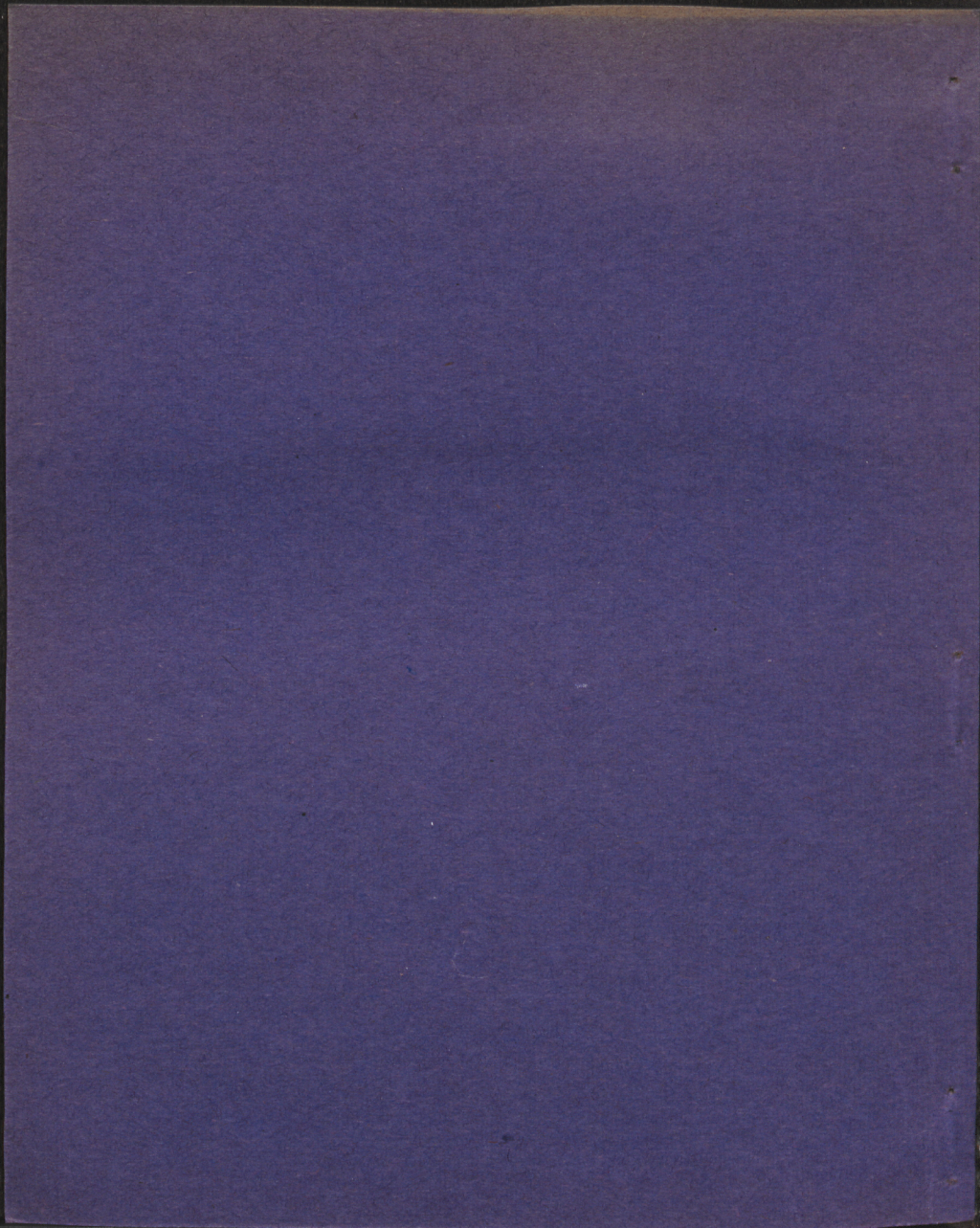
Druck   Freier Zugang

RU theol 1654.

Quistorp, Johann

Vest: Fische(2), Arzneibz

DESCENSVS
CHRISTI
AD INFEROS

Sub auspicio DEI,

*Consensu Venerandæ Facultatis Theologicæ
& PRESIDIO*

MAGNIFICI DN. RECTORIS

VIRI pl. Reverendi, Excellentissimi, Clarissimi,

DN. JOHANNIS QUISTORPII

*S. S. Theologiæ Doctoris, Profesforis cele-
berrimi & Templi Jacobæi Pastoris
dignissimi,*

*Dn. Præceptoris, Hospitis & Fautoris
summopere colendi,*

IN ALMA ROSTOCHIENSIVM ACADEMIA;

Placido Eruditorum Examine

publicè subjectus

ab

AUTHORE RESPONDENTE

BENEDICTO FIGKEN,

Dantiscano.

Menf. Maj. ANNO M. DC. LIVI

In Auditorio Magno horis matutinis.

••(o)••

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI KILLII, Acad. Typogr.

P A R I
V I R O R V M maximè conspicuorum
I N A C A D E M I A E Q U E S T R I D A N I C A
S O R A

V I R O pl. Reverendo, Excellentissimo, Clarissimo
D N. G E O R G I O W I T Z L E B I O,
S S. Theologiæ Doctore, & Professore P.
I N C I V I T A T E H A F N I E N S I,

V I R O Amplissimo, Consultissimo
D N. J O H A N N I N I C O L A O
L U N D I O, C O S S. benè merito,
A f f i n i b u s & P a t r o n i s s u m m o p e r è c o l e n d i s. S.

ospiti nuper in AUGUSTISSIMA DANIA Vestra qualia quantaq; hu-
manitatis cuiusvis generis mihi exhibita fuerint, tam à VOBIS, VIRI MA-
GNI, Affines colendi, tum & reliquis Affinibus meis ibidem pariter colendis
praesertim magno illo SORANÆ ACADEMIÆ Lumine, D. ERNSTIO,
Regia AULÆ HAFNIENSIS Theologo, M. BREMERO & Ecclesiæ Germanicæ Petricæ
na ibidem eloquentissimo Mystâ M. PFEIFFIO, non jam charta rationem habens
singulatim perstringo, Quod tamen nisi injuriâ taceri posset, vel leviter saltem & bre-
viter hic attingo, nempe pari me ab OMNIBVS affectu eoque planè singularissimo ama-
tum fuisse. Ut ingenue hoc expendens, plurima me OMNIBVS ex aequo etiam debe-
re fatear, imò proficere aeternum capropter Debitorem fore, Jam tamen, ut licuit, ex
parte solvere debitum volò, nec OMNIBVS, quia non OMNIBVS sufficere precium hoc me-
um exile puto, sed quemadmodum ii facere solent, qui obarati nimis, quando aliquid
aris sudore multo & labore lucrati sunt, potioribus id suis Creditoribus & quibusdam
saltem expendunt; ita Ego etiam aliqualem saltem nactus occasionem grata mentis
officium declarandi, non OMNIBVS, QUIBUSDAM tamen id exstare jam paro. Et
capropter VOS, Mei Affines, multis nominibus suscipiendi mihi jam compellandi estis, Igno-
scite tamen, licentius forsitan pulsanti fores vestras, & si domi mihi estis, aperite quas
so humanus; quin causam etiam cognoscite, cur Vestras praeter alios, fores pulsem, quod
aliquo peculiari humanitatis genere praeter ceteros me VOBIS obstrictum teneatis, dum gra-
tum HOSPITIUM VTRIQUE in Aedibus Vestris, Tu quidem, Excellentiss. Dn.
D. WITZLEBI, SORÆ per octiduum, Tu, VIR Amplissime Dn. LUNDI, HAFNIÆ
per quadringentam Annorum partem svaavissimè exhibuistis, Hoc ergo praeter primis vestrum Beneficii
genus si non omne, tali, quod mitto, chartaceo Munusculo hæc vice recompensatum esto,
Quod restat in id allaborabo semper, ut quae plura in me Beneficia Vestra recompensan-
da supersunt, unà cum reliquis istis à VLRIS magni nominis supra dicti pleno modio mi-
hi concessis, etiam aliquando vel hoc vel aliò modo recompensem. Interim hoc à me certo
sperare, & quod fecistis antè, me Vestro jam etiam, & imposterum semper favore & amore pro-
sequi, obnixè rogo, proq; Valete, Dabam Rostochi, Anno M. DC. LIV. d. 1. Maji
V. V. Excell. & Amplit. observanti S.

DE DESCENSU CHRISTI
AD INFEROS.

I. N. J.

THESIS I.

Rimò equidem in pertractatione hujus Quæstionis, de DESCENSU CHRISTI AD INFEROS, ne fundamento careamus, inq; hoc Labyrintho Theologico, filo quodam Ariadnæo destituti oberremus, *Principium* videndum, ex quo postea in hac Quæstione infallibiliter concludere possumus. Cum vero *Principium* communiter duplex detur & in Philosophicis & Theologicis, (consule *Excellentiss. Dn. D. Maurii Præceptoris honorandi, Exerc. Proæmial. in F. Conc. nuper demum editam §. 1.*) & Apodicticum & Dialecticum, tale etiam duplex nempe, & Apodicticum & Dialecticum jam in hac quæst. admittimus: *Principium* quidem *Apodicticum*, solam Scripturam S. Canonicam; *Dialecticum*, totam Antiquitatem; quo spectat Symbolum Apostolicum, Symbolum Nicænum, Athanasianum, Aug. Confessio invariata, totusq; adeo liber Concordiæ, nec non scripta Patrum, Lutheri, Philippi, &c.

Th. 2. Quoad distinctam horum principiorum, quam obtinent in conclusione omnium rerum, præsertim Theologicarum autoritatè, notetur: quod probatur ex principio Apodictico, irresistibiliter accipiendum est, quod ex principio Dialectico non item. Non enim gignit hoc veritatem rei, sed conclusionem saltem eamq; probabilem, opinabilem, adeoq; semper Judicem superiorem se agnoscit, in Theologicis quidem Spiritum S. qui absolutus est Judex & absolute authenticus in & per scripturas loquens. Proinde semper insonet auribus nostris hoc *Clementis Alexandrini*: Nos Christiani ἔτην ἐξ ἀνθρώπων ἀναμένομεν μαρτυρίαν: ἀλλὰ τῆ ἁγίας Φωνῆς πισύμεθα ὅτι ζῆ-
ῖ μόνον.

A

Th. 39

Th. 3. Posito v. Principio Apodictico nostræ Quæst. Scripturâ S. inquirenda jam venit *propria sedes hujus Quæstionis in Scripturâ*. Unde verus sensus ejus postea nobis, tanquam ex vero, absolutè vero principio innotescat. Varii verò varias hic faciunt sedes proprias etiam. Quare in diversitate hac citandorum dictorum Scripturâ, *Distinctiones observandæ*, ex quibus Regula deinde formetur, quæ ducat nos ad vera & genuina scripturæ loca, ab aliis minus propriis deducat. Sit ergo *Distinctio I.* Descensus alius in scriptura datur impiorum, alius sanctorum, alius CHRISTI. *Impiorum descensus* notatur plerumq; in scripturis (1.) *per tentationum molem*, sub quâ premuntur & opprimuntur Impii. Talis occurrit Psalm. CXLIII, 7 & LXXXVIII, 5. Expresè in illis dictis habetur Vox יררר descendentes. (2.) *per mori sed damnatè*. Sic Job. c. XXI. 13. יררר יררר Descendet in sepulchrum habet Vulgata: Luther. Erschrecken für der Hölle. Sed Radix est יררר significat proprie descendere v. Buxtorf. in Lex: confer. Proverb. V. 5. *Piorum descensus* exhibetur in Scripturâ (1.) *per tentationum molem*, sub quâ premuntur, non opprimuntur pii, ut Psal. XXX. 4. (2.) *per mori sed beate*, ut Genes. XXXVII. 35. confer. Job. XVII. 15. *CHRISTI descensus* meminit Scriptura variis in locis, sed neque uno modo. Quare *II. Distinctio* sit: Descensus CHRISTI alius est Metaphoricus, alius verus, realis. Ille est descensus passionis, & status totus exanationis Psal. XVIII, 5. Psal LXXXVI. 13. *Alter* descensus CHRISTI variat. Hinc *III. Distinctio* exurgit: Descensus CHRISTI verus, realis, alius mundanus, alius extramundanus. *Mundanus* habetur Joh. IV. 49. & alibi. *Extramundanus* est descensus ille triumphus & victoriæ, quem CHRISTUS realiter & præsentialiter in ipso inferno egit, de quo hic etiam nobis jam sermo. Extramundanus, nota, dixit B. Lutherus in concione sua habitâ Torgæ, quæ exstat Tom. 6. Jenens. Germ. Unde illam appellationem hic mutuavi. Fiat ex datis tribus distinctionibus *Regula*: Non ergo talia loca quoad proposuimus Quæst. adducenda sunt, quæ (1.) tentationes varias vel piorum, vel (2.) impiorum (3.) mori vel damnatè, vel (4.) beate per descensus vocabulum significant (5.) nec quæ Metaphoricum descensum CHRISTI proponunt (6.) nec verum

verum descensum mundanum CHRISTI exhibent, sed quæ CHRISTI descensum verum extramundanum sistunt. &c.

Th. 4. His limitibus datis, rejicimus statim loca S. Script. non propriè & de hoc descensu CHRISTI agentia, quæ tamen passim ab Adversariis & aliis quandoq; in hanc rem citantur. Sic falsa sunt loca quæ *Rufinus Aquileiensis* passim habet Psal. XXII. v. 16. Pulvis enim mortis denotat ipsam ibi mortem, Psal. XXX. 10. Descendere in foveam, nihil aliud significat, quam mori: Lutherus: *Wann ich Todt bin.* Psal. LXIX. 3. Limus profundi notat tentationes Davidis. Matth. XI 3, de Johanne agitur ad CHRISTUM mittente, nihil de descensu CHRISTI. *Bellarminus de Christ l. 4. c. 12.* citat Psal. CVII. 16. sed sensum litteralem ejus dicti esse de liberatione ex Ægypto concedit ipse l. c. Eccles. XXIV. 45. Similiter refutationem ipse habet *Bellar.* l. c. quia hic liber non est Canonicus 2. quia hæc verba non habentur in Græco textu. Matth. XII 40, Per Cor terræ non infernus, sed sepulchrum indigitatur. Rom. X. 7. Oprimè de sepulchro abyssus ibi explicatur, vel de morte, ut *Lyranus* etiam explicat. Plura loca incommoda etiam ad hunc descensum CHRISTI recitat *Vigor Sorbonicus*, citatus à *Chamier. Tom. 2. l. 5. de Desc. Chr. ad Inf.* Psal. XXX. 4. Sed hic gravisissima pericula & tentationes intelliguntur, & ex iis ereptio. Psal. XLIX. 16. Locus est de Metaphorico CHRISTI descensu intelligendus. Psal. LXXXVI. 13. idem de Metaphor. desc. Chr. intelligendus. Psal. LXXXIX. 49. Per manum inferni intelligitur sepulchrum s. mors. Psal. LXXXVIII Locus de tentationibus Davidis intelligendus. Psal. XXIV. 7. Hic locus cur sit citatus (merito cum *Chamier. d. l. c. 4. n. 20.* dico) vix intelligere possum, nisi ob fabulam quandam histrionicam, quam in Dominicâ Palmarum Papistæ ludunt, v. *Chamier. l. c.* Quid hæc v. ad descensum CHRISTI? Ephes. IV. 8. Captivitas hic est, spiritualis illa Captivitas, in qua non solum Patres, sed totum genus humanum detentum fuit sub reatu peccati, mortis & Diaboli. Zachar. IX. 11. Lacus hic, status est damnationis, iræ, maledictionis divinæ. Vide sis hunc locum egregiè à corruptelis vindicantè *Virum magnum Dn. D. Dorscheum, Theolog. Zachariana* nuper recusa & alterâ parte locupletata *Dis. 5. part. 2. c. 7. sect. 4. in initio statim.* Et hæc loca fere omnia, quæ impertinenter à quibusdam de Descensu CHRISTI ad inferos explicantur, nec nisi eo rapiuntur, sensu sanè alieno & Regulæ ante datæ planè adverso.

Th. 5. Nunc de his quoq; locis agendum esset, quæ alias ab ipsis etiam nostris Theologis orthodoxis citantur; eo, quod per consequentiam quandam descensum CHRISTI ad inferos nobis adumbrant. Sed fortè ea citasse sufficiet, cum nobis τὸ ῥητὸν potissimum & ἐπιτίμιον CHRISTI in hoc descensu suo decantatum urgentibus, nihil hic operis vel probationis in hac materia conferent. Præterea quomodo ea loca de descensu Christi ad inf. agant vel non agant, videri uberius possit Dn. D. Hutterus in F. C. art. 9. qv. 1 in fine fere, vel ipsi etiam, qui ea citant, cum plerumq; proprium alienum in istis de hoc descensu Christi sensum admittant. Loca illa sunt, Psal. XVI. 9. Act. II. 27. Psal. LXIIX. 19. Colosf. 2. c. V. 15. 1. Pet. III. 18. Sed hanc quæst. nunc non faciemus nostram.

Th. 6. Nos interim in hac quæst. cum D. Huttero l. c. τὸ ῥητὸν vel ἐπιτίμιον Christi urgentes, relictis aliis, & plane illis à Rufino, Bellarmino, Vigore citatis, rejectis, proprie κτὲ τὸ ῥητὸν vel κτὲ ἐπιτίμιον duo saltem Loca scripturæ hac vice agnoscemus; Locum ex Hosea XIII. 14. מִיַּד שְׂאוֹל נִפְדָּם מִמּוֹת אֲנַחְלָם אֲחֵי דָבָרָךְ פִּתּוֹת אֲחֵי קִטְבְּךָ שְׂאוֹל E manu inferni redimam eos, à morte redimam eos: ero pestis tua mors, ero excisio tua inferne. Ar. Montanus. Vulgata Latina habet: De manu mortis liberabo eos: ero mors tua o mors, morsus tuus, ero inferne. B. Lutherus: Aber Ich wil sie erlösen aus der Hölle/ Todt Ich wil dir ein Gift seyn/ Hölle ich wil dir eine Pestilenz seyn Locum etiam ad Ephes. IV. 9. 10. τὸ δὲ ἀνέβη ἢ ἔστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον, εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς ἢ καταβάς αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν ἵνα πληρώσῃ τὸ πᾶν τῆ. Quod autem ascendit, quid est, si non quia & descendit primum in inferiores partes terræ, ille descendens, ipse est & ascendens super omnes caelos, ut adimpleret omnia. Arias Mont. Vulgata, pro si non habet nisi, pro: ille descendens, ascendens: qui descendit, qui ascendit. Coincidit in aliis. Lutherus: Das Er aber auffgefahren ist / was ist's? denn daß Er ist zu vor hinunter gefahren in die unterste Ort der Erden? der hinunter gefahren ist / das ist derselbe / der auffgefahren ist über alle Himmel auff das Er alles erfüllet.

Th. 7. Et prius quidem testimonium ex Hoseâ desumptum, proprie, primo ac principaliter de triumpho, quem Christus egit in inferno

inferno, s. de ἐπιβίωσι agere probamus 1. quia expressè Prophetæ inferni meminit **לִּינֶשׁ**: quam vocem nolle per propriè dictum infernum intelligere, sed vel per sepulchrum, aut mortem, quia mortis vox præcesserat, est turpis & otiosa βαρβαρολογία vitium Spiritui S. impingere. V. D. Hutter. F. c. l. c. Subjectum ergo *quod*, per vocem **לִּינֶשׁ** & subjectum *quod*, in quo loco & in quem triumphatus sit Christus, Propheta explicat: primum quidem, nempe subj. *quo*, quia expressè excisionis inferni, **לִּינֶשׁ הַשְּׁמַיִם**, meminit. Ubi excisionem veram præsentialem Christi intelligere necesse est: non metaphoricam aut saltem quandam per effectus veros, reales, præsentem, sed maxime per causam realem veram, præsentem, factam, nempe per ipsam præsentiam Christi, per descensum ejusdem verum realem. Nam & perditionis mortis veræ realis & per præsentiam Christi factæ meminit ibidem Apostolus: alterum subjectum *quod* Propheta ibi notat, quia excisionem inferno minatur, per quem propriè dictum infernum intelligi, ante probatum est. 2. idem probamus ratione. Nam certè tale ἐπιβίωσι, quale hic à Propheta describitur, non in statu Exinanitionis, non in cruce, morte, sepulturâ Christi decantatum, quia tunc profundissima durabat infirmitas, & potius Diabolus, s. Infernus carmen triumphale canere de Christo videbatur, quam Christus de Diabolo, s. inferno. Decantatum ergo necesse est asseramus post sepulturam, quando vero? nisi in descensu illo Christi ad Inferos.

Th. 8. Nec obstat nobis Locus Pauli I. Corinth. XV. 54. 55. qui ἐπιβίωσι tale in nostrâ resurrectione; cum τὸ φθαρτὸν τέτο ἐνδύσονται ἀφθαρσίαν &c. implendum dicit: non in descensu Christi ad inferos. Nam iisdem verbis hoc ἐπιβίωσι ex Hoseâ desumptum apud Apostolum apparet: saltem quod verba interrogativè ibi posita reperiantur, quæ in Hoseâ non interrogativè posita reperiuntur. Id factum asserit *Glassius Philol. sacr. l. 5. tract. 1. c. 7. pag. edit. veteris 147* ex versione LXX Interpret. & ex diverso significato vocis **לִּינֶשׁ** quod interdum, ut verbum futurum accipitur, interdum ut Adverbium loci. Si ergo iisdem fer. verbis apud Apostolum reperitur, quibus apud Hoseam propositum est **לִּינֶשׁ**, Hoseas vero de Christo hoc intelligi velit, cum Deus in Persona suâ & de Personâ suâ loquatur ibidem per Prophetam, non in aut de aliquâ Personâ hominis, ut ex contextu patet, & postea

ex eodem probabitur, liquet certò, ἐπιγινώσκω hoc de Christo etiam apud Paulum intelligendum esse, quanquam ad resurrectionem nostram applicet. Nam nos sumus Christi membra. Quicquid ergò de capite Christo dicitur, illud applicatoriè etiam de nobis, & quicquid applicatoriè de nobis, illud jure merito, & proprie de Christo, tanquam capite.

Th. 9. Accedimus ad dictum N. T. Ephes. IV. 9. 10. Hic maximè τὸ ῥητὸν urgemus, descensum, & descensum etiam, ut Apostolus loquitur, εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς in inferiores partes Terræ. Benè Theophylactus in h. l. de Deo cum dicitur, quod ascenderit, necessario est primum descensum intelligere. De hominibus autem secus est. Quò autem descendit, AD INFEROS. Hos enim infimas terræ partes appellat juxta communem opinionem & intellectum. Obj. inferiores partes terræ significare infimas partes mundi, id est terram s. hanc vitæ conditionem nostram, quam Calvinus, Beza, Marlorati adeoq; suam etiam esse sententiam asserit Chamier Panstrat. Tom. 2. l. 5. c. 6. n. 5. Resp. Apostolus infimum quid per inferiores terræ partes indigitare voluit, ut merito Chryostomus hic: μὴ ἂν ἐκ ἐστῶν ἐπιγεῖα, post quas non sunt alia; & Theophylactus: Descendit igitur ad infimas partes, post quas non est aliud quid: At tota Terra non est infimum, sed partes quædam ejus inferiores: quare dicit & Apostolus; ad inferiores partes Terræ. Hæc vero non nisi Inferi, qui sunt inferiorum infimum, juxta communem opinionem & intellectum, ut Theophylactus ante dixerat.

Th. 10. Hisce ex sacra scriptura præsuppositis: falsam compendimus sententiam Johannis Duns Scoti, qui negavit ex scripturâ haberi hunc Descensum Chr. ad inferos, item Andrii l. 2. de defens. Concil. Trident. qui non posse omnino hunc articulum de Desc. Chr. ad inferos ex Scripturis colligi asseruit. Contrarium sic satis docent priora duo Loca ex Scr. Hof. XIII. & Eph. IV.

Th. 11. Et tantum satis de principio Apodictico nostræ Quæstionis propositæ. Nunc paucis Principium Dialecticum etiam hujus Quæst. delibemus, & præprimis huc pertinens Symbolum Apostolicum. De Patribus Ecclesiæ vetustæ, non opus ut multa verba faciamus, illorum sententia in ipsa tract. quæst. clarior evadet.

Hic

Hic ergo saltem oculos mentis in Symbolum Apostolicum intendamus, quod [quidem] Descensum Christi ad inferos, his verbis exhibet: *descendit ad inferna.* Quæst. I. *an sufficiat autoritas Symboli hujus Apostolici ad probandum verum descensum CHRISTI extramundanium, sive maxime ex prioribus datis scripturæ locis vel aliis probari non possit?* Eam quæstionem fuscè satis pertractavit Dn. D. Cramerus, jure Avus mihi summo, cum honore nominandus, cujus familiæ infernum gloriæ mihi dueo, in Tract. suo de Desc. Chr. ad Infer. part. I. c. 3. qv. I. Breviter tamen nos ad eam Resp. negando, idq; ideo, quia non omnino constat an ab Apostolis in mundum euntibus compositum sit. Si quidem hoc certo constaret, ejusdem cum Scripturâ S. autoritatis esset, & ita in hujus testimonio, licet alia non suppetere Loca scripturæ, acquiescendum foret. Interim ut dictum prius dubitatur. Neq; enim vestigia illa de elementis doctrinæ Christianæ propositis ab Apostolis ad Hebr. V. 12. c. Luc. I. 3. id satis evincunt, manet interim pariter in dubio, an hoc Symbolum eadem elementa fuerint, quorum meminit scriptura. Quæst. II. *quomodo ista verba Symboli ita dicti Apostolici in eodem posita sint, an per suppositionem,* ut existimat Erasmus in Catechesi sua, & suspicatur à Thoma Aquinate Symbolo inserta fuisse. Sed contrarium docent testes Chrysostomus & Cyrillus ab *Huttero in F. C. art. 9.* citati. Hi longe ante Thomam vixerunt, iste quidem seculo quarto hic seculo V. (Thomas vero vixit seculo XIII.) & tamen hæc verba in explicatione Symboli hujus apposita habent *Chryf. Homil. 2. de Symb. Cyrill. in Catech. I. 14.* Sunt tamen plurimi quibus persuasum, olim verba illa non fuisse in dicto Symbolo. *V. Calvin. l. 2. c. 16. §. 8. & Ruffin.* Et neque *Irenæus l. 1. c. 2 neq; Tertullianus contra Praxeam, neq; Origenes initio πειρ. ἀρχών,* dum regulas fidei recitant, neque *Augustin. l. de fide & Symbol.* eadem verba, vel articulum ejusmodi verbis vel aliis contentum habent, quod observavit *Chamier. Tom. 2. Panstr. l. 5. c. 1.* Observavit tamen idem l. c. intermedium hic apparere *Eustachium à S. Paulo part. 2. tr. 2. disp. 6. qu. 2. Quæ Symboli particula inquit licet olim non legeretur in Symbolo apud omnes Ecclesias, APUD ALIQUAS tamen semper fuit usurpata.* Quod itaq; ea verba apud plurimas Ecclesias aut potius plurimarum Ecclesiarum Antistites, quos Patres hodie appellamus, omisa sint vel in ipso Symbolo hoc Apostolico, aut aliis fidei capitibus, ratio in promptu est, quia plurimi, in eo versati sunt

sunt errore, tō descendere ad inferos idem esse, quod sepeliri aut mortuum esse: cum itaq; proxime præceserint verba in Symbolo, qui mortuus & sepultus est, putarunt, hæc verba descendit ad inferna, ut idem sonantia, omitti posse. V. *Ruffinus*: qui implicite contineri hunc articulum in artic. de sepultura dixit v. *Bellar. l. 4. de Chr. an. c. 6. Quæst. III. Cur in Symbolo Nycæno utpote Symboli Apostolici qf. exeges. eadem verba non habeantur.* Responderi posset, quia eo tempore nulla de eo mota quæstio fuit. Interim non negatum fuisse hunc Articulum, constat ex Eusebio, tunc præsentem inter reliquos conscriptos Patres. Is enim eundem habet ut Dn. D. Botfaccus, Affinis meus & Præceptor summopere colendus annotavit nuper in defensione sua contra Crocium editâ Lipsi. in Argum. 18. p. 397. Ubi pluribus etiam exponit cur verba illa in hoc Symbolo Nicæno omisa. Quorsum B. L. referri cupio. Ultima Quæstio & numero IV. esse potest, qui sensus horum verborum: descendit ad inferna, in Symbol. Apost. Diversis vero diversa hic mens, Calviniani explicant per sepeliri, funerari adeoq; & antecedentis; sepultus est, tō descendit ad inferos meram esse repetitionem, vim eandem in se, continere, ut *Drusius* etiam scribit annot. in N. T. Matth. XX. 12. Ibdemq; provocat ad testem Rufinum aliasq; annotationes suas in Genes. Verum nos ejusmodi βασιλογίαν & πειρολογίαν, incompendiariis his fidei capitibus Symbolo Apostolico contentis, fugientes, verum descensum Christi ad inferos, prout postea explicabitur, contineri indubitato asserimus. Vide hic *Hutter. in form. Concord. artic. 9.*

Th. 12. Dialectico principio quæstionis nostræ ut attribuimus hæctenus Symbolum Apostol. sic etiam *Athanasianum*, quod his verbis articulum hunc exprimit: *qui passus est pro nostra salute, descendit ad inferos*: item *August. Confessionem* quæ ita recitat hunc articulum: *Idem descendit ad inferos.* tandem & *Formulam Concord.*: *satis enim nobis esse debet, si sciamus Christum ad inferos descendisse &c.* Et sic etiam in Principio hoc Dialectico nostræ quæstionis determinato, acquiescimus.

Th. 13. Appendicis loco ad doctrinam de principiis hujus Quæst. *Confæctarium* tale ex propositis ponimus; nempe quia de Christi ad inferos descensu diserta existant in Litteris S, testimonia, ut visum, præterea

præterea inter reliquos fidei articulos expressè nominatur in Symbo-
lo Apostol. Achanasiano, & reliquis Libris nostris Symbolicis, quod
indubitate descensum Christi ad inferos Articulum fidei facere jam sit necesse.
Si verò quærat: an purum facere sit necesse, an mixtum Articulum fidei,
ex distinctione suppeditatà à Dn. D. Calovio, Præceptore quondam Gedani
honorando, in institut. suis p. 195. Resp. purum. Puri enim, Viro isti de
Ecclesià Christi benè merito, dicuntur, qui ex solo Dei verbo petun-
tur: mixti, qui ex ratione quandoq; constare possunt, creduntur tamen
solum quia in Scripturis habentur. Probo assertum meum, quia Ra-
tio Personam Christi non intelligit. E. neq; actiones Christi, inter
quas tamen numerandus descensus Christi ad inferos. Ulterius si
quærat, an fundamentalis dicendus hic articulus, an non fundamentalis?
respondemus fundamentalem dicendum, cum distinctione tamen, ex
eodem D. Calovio p. 196. petità, inter articulum fidei fundamentalem
primarium, & secundarium. Secundarium fundamentalem hunc Ar-
ticulum de Desc. Chr. dicimus, cujus ignorantia non statim officit.
Sic officisse ignorantiam simplicè hujus articuli quis diceret, iis, qui so-
lius Symboli Nicæni capita fidei tenuerunt, aut solius Romani, (in quo
hunc articulum non haberi testatur Ruffinus) aut in Orientis Ecclesiis
vixerunt, in quibus etiam hanc particulam: descendit ad inferos, non
usurpatam testatur Rufinus. Manet interim fundamentalem hunc esse
articulum, quia S. Scriptura expressis eum habet verbis. Et certum sit,
ut D. Brochmanni, verbis utar, *Systh. Theol. de Servat. Chr. sect. 14. qv. 1. non
tam dubitatum esse in præcâ Ecclesiâ de Articuli hujus veritate, quàm genui-
no ejus usu.* Ullus itaq; dum ignorabatur, fortè non omnibus à Patri-
bus dictis hic articulus ad credendum propositus. Manet etiam, nostro
tempore, ubi de usu jam constat, certo ad credendum cuilibet propo-
nendum esse; ad exemplum etiam *Judæ Thaddæi*, qui hunc articulum
Edeffenorum Regi credendum proposuit, ut *Eusebius* refert. *l. 1. Hist.
Eccles. cap. ult. Ignatii*, qui hunc articulum inter reliqua capita fidei cre-
dendum exhibet in *Epistolâ ad Magnesianos*, quæ est inter 7. illas, qua-
rum meminit *Eusebius l. 3. Hist. Justinii in Decalogo cum Tryphone Judæo,*
Irenæi l. 1. advers. Hæres. c. 8. Manet etiam, qui eum negat, vel evertit, aut a-
liter, quam in Script. S. & libris Symbolicis nobis proponitur, proponit
heterodoxias, hæreseos, vel Schismatis nomen incurrat, adeoq; socius
Augustan. Confess. & Lutherana orthodoxias esse non possit. Quod

quoad Calvinianos s. Reformatos bene evicit Dn. D. Botfaccus contra Crocium in defensione, argum. 18. p. 395. 396. Nos in hæcenus dictis & datis principiorum quæstionis nostræ thesibus subsistimus, ad rem ipsam nos acriter accingentes, totamq; adeo quæstionem in se jam considerandam 1. quoad terminos ejus tam simplices, quam compositos, 2. quoad legitimum ejusdem usum.

Th. 14. De terminis Quæstionis prior nobis erit Tractatio, & jam de terminis simplicibus primum. Tres autem termini simplices in hæc quæstione exponendi 1. Terminus *Quis* 2. Terminus *Quid*, 3. Terminus *Quò* s. *quorsum*. Possemus ex noto Versiculo:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando,

Septem terminorum considerationem circa hanc quæstionem instituire, sed cum quæstio proposita saltem tres $\kappa\tau\iota\ \tau\omicron\ \rho\eta\tau\omicron\nu$ terminos ante dictos in se contineat, in trinm horum explicatione saltem ex professo desudabimus. Terminum interim *quibus auxiliis* in termino, *Quis*, pertractaturi breviter, ubi Christum solù descendisse probabimus: Terminum, *cur*, in posteriori, de usu, Tractatione: Terminum; *Quomodo*, in Term. *Quid*, cum descensum Christi triumphalem demonstrabimus: Terminum; *Quando*, etiam in termino *Quid*, ubi momentaneus Christi descensus adstruetur. Est itaq; primo considerandus in hæc Quæstione Terminus *Quis*. Hic recurrimus ad Loca Scripturæ superius citata duo illa, ex Hoseâ, & ex Epistolâ Pauli ad Ephesios. Terminum *Quis*, locus primus ex Hoseâ exponit in personâ loquente & dicente דְּמַיְתִּים *redimam*, יְהוָה *ero*: Loc 9 secundo, in vocib; $\alpha\nu\epsilon\beta\eta, \kappa\alpha\tau\epsilon\beta\eta, \delta\ \kappa\alpha\tau\epsilon\beta\alpha\varsigma\ \alpha\nu\tau\iota\varsigma\ \delta\ \alpha\nu\alpha\beta\alpha\varsigma$. Hic jam quæritur, quæ Persona sit loquens apud Hoseam, quæ etiam Persona adscendens & descendens apud Apostolum. Primo, in Hoseâ loco, loquentem comperimus Prophetam, non verò de se sed alio. *Quis* jam hic sit, versus præcedens 4. explicat יְהוָה *Et ego Dominus Deus tuus*. Loquitur ergo hic Deus de se, Deus trinus in Personâ. De quâ vero Personâ propriè intelligendum sit illud, quod futurum Propheta asserit, facile colligitur, nempe de Christo, in quod quilibet consentit, cui penitus mediatorium Christi officium perspectum est. Præterea expressè & luculenter probat dictum I. Corinth. XV. 54. cujus enim Victoriæ meminit p. 54. ejus authorem dicit postea Christum p. 58. Secundo, quis sit descendens & adscendens,
de

de quo loquitur Apostolus in Epist. suâ ad Ephes. facillè ex antecedentibus & consequentibus textûs elicitur. Nam (1.) clarè præcedente versu 7. meminit Christi, ad quem postea applicat dictum Psalm. LXVIII. 19. dicens *ἀναβάς εἰς ὑψ.* Lutherus : *Er ist auffgefahren / nempe Christus.* Sic pergit de eadem personâ dicens v. 9. *τὸ δὲ ἀνέβη &c.* Porro (2.) sequens *Versus 11.* de eodem affirmat, qui antè adscendere & descendere dictus fuerat: *αὐτὸς ἐδῶκε τὰς μὲν ἀποστόλους &c.* Ille ergò descendit qui quosdam Apostolos &c. dedit. Quis ille vero, nisi Christus? Ad oculum ergò patet de Christo hæc intelligenda verba, *ἀνέβη, κατέβη &c.*

Th. 15. At hic I. Quæstio moveri potest, cum dictum sit, *Loca ista descensum ad inferos verè de Christo asserere, an de toto Christo eum asserant, Deo & homine, corpore & animâ?* Sanè hæc omnium nobilissima hic controversia est, & præ cæteris ardua. De quâ (1.) qui non disputandum censent, & sufficere putant, novisse saltem subjectum *quod*, vel denominationis, non verò etiam subjectum *quo*, vel informationis, i. e. novisse saltem, quod Christus descenderit, non verò etiam, an totus Christus, & Christus secundum corpus & animam descenderit. Illi ipsi S. Litterarum investigationem tollunt, adeoq; injuriam ipsis S. Litteris inferunt. Videndum enim, inquirendum in S. Litteris, an certum quid hic invenire liceat de Christo ejusq; descensu; num videlicet is de Christo toto, vel parte saltem in istis asseratur, & si Scriptura hic quid determinat, definit, utiq; id etiam simpliciter credendum & tenendum est. Iterum ergò evolvamus Loca dicta Scripturæ, quæ nobis semper antè oculos posita sint, videamus quomodo illa Christum nobis considerandum exhibeant. Hoseas Propheta Christi quidem expressè non meminit: interpretem tamen suum habet Apostolum I. Corinth. XV. v. 54. 58. qui clarè de Christo loquens & applicans hoc ad Christum, ut antè probatum *thes. 14.* ostendit in verbis suis intelligere se Christum *θεάνθρωπον*, adeoq; totum corpore & animâ. Dicit enim ibidem victoriam per Christum super mortem & infernum nos acquisivisse. Quæro jam, quomodo nobis per Christum acquisiverimus victoriam, ane per solam Deitatem, an solam humanitatem? Horum quicquid affirmaveris, vide ne Nestorianus fias, Naturas in Christo divellens: quæro ulterius, an per Christum solum anima, parte unâ hominis constan-

rem, an vero utraq; , corpore & animâ ? Posterius si concedis habemus quod volumus; sin prius, distinctivè formabis propositionem, quam Apostolus indistinctivè formavit, partem victoriæ de parte Christi prædicabis, & unam saltem de parte Christi, alteram partem, nempe partem victoriæ de morte, de toto Christo; cum tamen simpliciter ibi Apostolus totum de toto prædicet, totam Victoriâ de toto Christo. Et in hac parte in clarissimâ litterâ Scripturæ persistere tutissimum est. Quare ex clarâ litterâ Scripturæ jam argumentor; Quodcumq; de toto prædicatur, prædicatur etiam de qualibet ejus parte. Victoria de morte & inferno prædicatur in hoc loco Apostoli de toto Christo, Deo & homine eoq; corpore & animâ constante. E. Victoria de morte & inferno prædicatur, in hoc loco de qualibet parte Christi Dei & hominis, ejusq; corpore & animâ. Major omnium censu verissima erit. Minor in Apostoli verbis fundatur, ut ex dictis constabit sagaci cuivis lectori. Unde fusius chartæ rationem habentes eo deducere, superfedemus; Unicum hoc contra quemvis hic adversarium nobis, urgentes adhuc. Si vel hominem Christum, etiam secundum aliquam saltè partem, animam descendisse asserat aliquis, totum hominem Christum descendisse, negare necesse habeat. Nam solâ animâ hominis Christus constans, non est Homo. Requiritur enim ad constitutionem Hominis duæ partes essentielles, Anima & corpus, ut ex Philosophicis jam etiam notum esse debebat.

Th. 16. Locus ad Epheseos Pauli citra dubium Christum, *θεάνθρωπον* adeoq; totum nobis sistit. Nam (1.) loquitur Apostolus ibi de Christo incarnato non demum incarnando. Incarnatus autem Christus constar divina & humana Natura inter se hypostaticè junctis. E. de toto Christo: Apostolus ibi loquitur. Loquitur etiam de toto Homine Christo, corpore & anima constante. Nam alias planè non de homine Christo loqueretur. v. thesin precedent. (2.) Dicit Apostolus, *ὁ γενεθῆς, αὐτὸς, ὅστις καὶ ὁ ἀναβας*. Argumentor propositione conversâ. Ipse qui ascendit, descendit. Totus Christus, DEUS & Homo, Homo corpore & anima constans ascendit. E. Totus Christus, DEUS & Homo, Homo corpore & anima constans descendit.

Th. 17. Et sic satis etiam ex istis scripturæ locis vindicatus descensus totius Christi. Huc jam accedunt testimonia idem dicentia,

Sym-

Symboli præprimis Apostolici, ex quo totum Christum descendisse ante Lutherus in Conc. suâ habitâ Torgæ eruit; Hæc enim Ejus ibi verba dignissima accurata perpensione: sicut juxta Symbolum Apostolicum simpliciter credo in totam personam, absq; seclusione, corporis ab anima (Germanicè An die ganze Person / ODE und Mensch mit Leib und Seele ungetheilet) ita etiam hic sequestrare non debeo; Symboli etiam Athanasiani: Nam sicut anima rationalis & caro, unus est Homo, ita DEUS & Homo, unus est Christus. QUI passus est pro nostra salute, descendit ad inferos: Confessionis August. art. 3. Unus Christus verè DEUS & vere Homo. IDEM descendit ad inferos. Adde testimonium Lutheri in Concione sua Torgensi. Testimonium etiam Augustini l. 1. contra Felicianum. Totus Filius apud Patrem, totus in utero virginis, totus in cælo, totus in terra, totus in cruce, totus in inferno: Si modo etiam, quod præcaveri debet, per infernum hic non sepulchrum, sed proprie dictum infernum intelligat. Qui alias distinguendo hic inter totum Christum, & totum Christi controversiam movere desiderant, illi cogitent ubi totus Christus existit, ibidem personaliter etiam existere totum Christi V. Eckhard. Tr. de Desc. Chr. ad inf. §. 138. & Hutter. in form. conc.

Th. 18. Rejiciuntur autem ex datis fundamentis omnes contrarium sentientes. Pontificii; *Magister sententiar l. 3. dist. 23. Bellarm. l. 4. c. 12. de an. Christ. ubi contra Bezam. disputat; Calviniani, Zvinglius in explar. art. 57. de Desc. Chr. Aretius, Tigurini in Catechismo, quorum sententiam se non damnare ait Chamier. l. c. c. 3 n. 8. & qui in ea quoq; sententia communi Calvinianis, fuit, Æpinus Pastor Hamburgensis in enarrat. Psal. LXIIX. cujus contenta lege in Tractatu de desc. Christi ad inferos Dn. Avi' p. m. D. Cramerii. Et quid multis? pleriq; ni omnes è Patribus hunc errorem grandem satis errarunt, Christum solâ animâ descendisse, quorum Catalogum magnum recitat D. Drejerus in scripto suo Apologetico: Erörterung dicto. De Augustino tamen, nota, non idem omnino constare, de quo videatur Hutter. F. C. art. 9. qu. 3. B. Luthero nostro, miror, quod Quidam audiant eundem errorem affricare, ex explicat, ejus in Psal. 16. Tom. 2. Witteb Lar. Concion. in Zachar. c. 9. Tom. 4. Jenens Germ. meminisse illi debebant concionis Torgæ habitæ in Arce An. 1533. ubi de tota Persona Christi descensum hunc expresse asserit. Quicquid igitur ante sentit,*

B 3

sentit

sentit id, nondum edoctus satis, & plerumq; dubitative non definitivè, per phrasas: *lass ich in sbrer ein saltigen Meinung* / ut in *Zachar.* &: *donec meliora edoctus fuero: ad verba Petri in Act. 2.* Theologi nostri qui videri possent huic sententiæ favere, facile excusantur. *Brentius* certe *Homil. 1. in c. 2. Actor. Tom. 7.* videtur ibi de Descensu Christi Metaphorico loqui, non de proprio. De *Urbano Rhegio* verum est, plurima ille habet in *Catechesi*, de *Symbolo Apost.* dextrè explicanda & cum grano salis accipienda. Et notandum scripsisse talia *Eum*, antequam aliud alii firmiter probassent. Nec error est ita docere, antequam quis edoctus ex scripturâ aliter est, sed ita docere, quando quis edoctus aliter jam ex scripturâ est. *D. Solneccerus* parte 2. *Pedag. de Desc. Christ.* indefinite ibi scribit: *Placeat sane inquit:* non definitive scribit, & vel sibi etiam hanc sententiam placere. *D. Chivæus* animâ descendisse Christum scribit, sed non sola in *Explic. artic. desc. Chr.* Plures nostrorum Theologorum in hanc sententiam citavit *Croc.* contra quem scripsit *Dn. Affinis*, *D. Bottaccus* defensionem nuper editam *Lipsiæ An. 51.* Sed quos ex propriis dictis facile vindicare licebit. Legatur interim quoad horum defensionem, *Defensio dicta contra Croc. Dn. D. Bottacci.*

Th. 19. Quæst. II. ad terminum *Quis: an Christus vivus in dictis scripturæ locis descendisse putandus sit?* Sed solvitur Quæst. ex præcedente Quæstione. Si enim totus Christus descendit, corpore & anima, utiq; vivus etiam descendisse subintelligendus est. Præterea Interpres dicti *Hosæ*, *Apostolus I. Cor. XV.* ad resurrectionem applicat nostram. At nos vivi erimus in resurrectione: vivus etiam Christus in sua resurrectione fuit. E. vivus Christus hic intelligendus. *Paulus ad Ephes.* eundem descendisse ait, qui ascendit, jam vivus ascendit E. & vivus descendit.

Th. 20. Quæst. III. ad terminum *Quis. An Christus solus intelligendus?* In dictis quidem scripturæ locis, etsi expressè non habeatur particula *solus*, habetur tamen *Vox Christi*, eaq; sola. 2. ex loco ad *Ephesios*: Christus solus ascendit. E. & solus descendit. 3. Christus solus mediator est *I. Timoth. II. v. 5.* solus torcular calcavit *Esa. LXIII.* E. & solus descendit, quia quod de toto mediacionis Christi actu intelligitur, intelligitur etiam merito de quavis specie actu. 4. *Ignatius Epist. 2. ad Trasilanum:* *Χριστός ὁ κύριος κατήλθεν εἰς ἀθήν μόνος.* Et nota quæstionem saltem esse de solitate

tate, ut ita loquar, operationis, non de solitate præsentia. Nam stipatum fuisse Angelorum turma cum descenderet, probabile est. Scriptura tamen hic tacet, & hinc nos etiam tacemus. *Nicephorus* interim expresse meminit præsentia Angelorum in hoc Christi descensu. *l. 1 c. 31. Hist. Eccles.*

Th. 21. Nihil super est de termino, Quis operose adhuc pertrahendum: pergimus itaq; ad terminum alterum, *Quid*: nempe ad ipsam descensus vocem. Descensus est actio respiciens terminum supra & infra. Talem descensum procul dubio habent dicta Scripturae duo Loca. *Κατὰ τὸ πηδῶν* non habet quidem Locus *Hoseæ*, sed Locus tamen ad *Ephes.* Interim cum excisionem *קצוץ* minetur in loco *Hoseæ* Christus inferno *חִנּוּץ*: Talis vero excisio aliter fieri non potuerit, quam per talem descensum, si vera quidem esse debuerat, ut ante probatum, luculenter per luculentam consequentiam etiam ex hoc dicto Descensus vox eruitur. Locus ad *Ephes.* ut dictum, clarior est, & expresse voces habet, *κατεβη κατεβας*. Obiter tamen nota, cum terminorum ante *supra & infra* mentio sit injecta, nos non intelligere hic terminos definitos locis, nec eo sensu hic à nobis nominari, sed definitos saltem dignitate & indignitate, majestate & abiectione, &c.

Th. 22. Ad terminum hunc *Quid*, notamus jam 1. *Verum descensum* h. e. realem, *ex loco Hoseæ*. quia excisio inferni, quæ ibi habetur non aliter fieri potuit, quam per realem talem descensum v. *supra Ex loco ad Ephes.* quia Christi adscensus verus ibi intelligitur. E. & descensus Christi verus. Quod contra omnes illos est, qui *tropologicum hic fingunt Descensum*: per sepeliri, ut *Calviniani* quidam statuunt v. *th. 32*: per efficaciam & operationem mortis Christi. *Zwingli in Epist. & Bulling. in c. 2. Act.* per cruciatus & summos dolores pati, *Junius in Animadv. cont. 2.* quem tamen sibi ipsi non satis constare, scribit *D. Eckard Tr. de D. C. c. 2.* dum vel *Bezam* defendit sepulchram intelligentem, vel *p. 181.* descensum illum per abitum animæ Christi in locum in visibilem reliquarum animarum, interpretatur, & deniq; *p. 179.* de summis cruciatibus exponit: per dormire *πῶ* animæ ut *Anabaptistæ* hodie, præeunte illis *Matthia Deuvayo*, olim etiam *Hæretici, Dormitiani* dicti, ab aliis *Psychopannichitæ*, somniarunt *V. Dn.*

Avi

Avip. m. Dn Dan. Cramer. Tractatum supra citatum part. 2. cap. ult.
confer, & Jacob. Martin. Problem. Disp. 2. qu. 4. centur. 1.

Th. 23. (2.) *essentialem & reverà præsentialem descensum* explicamus ex dicto ad Ephes, quia ut secundum *essentiam & præsentiam* Christus adscendit, sic & secundum *essentiam & præsentiam* descendit; (2.) *expresse* addit Paulus, *ut omnia adimpleret* v. 10. id est *præsentia sua*. Hic rejicimus *virtualem saltem descensum*, quem sibi somniat Thomas 3 part. qu. 52. art. 2. & Durandus v. Chamier. Panstr. d. l. c. 3. n. 6. Qui tamen inter se adhuc disident. Ille per *realem* præsentiam solum descendisse ad limbum Patrum aserit, per effectus autem ad omnia loca Inferni: Hic ad nulla loca descendisse Christum aserit per substantiam, ad omnia per effectus. Adde his Mirandulanum, Zwinglium, Bullingerum apud Brochman. Syst. Theol. de serv. Christ. sect. 14. qu. 4.

Th. 24. (3.) *Descensum spiritualement* intelligimus, secundum modum activitatis Spirituum: de quo modo activitatis Spirituum vide fuisse satis discretam Henric. Nicolai in Michael. thes. 38. & Daniel. Clasen. in Theolog. Natural. præterito anno primum edità Marpurgi l. 2. c. 20. & 21. Ejusmodi actiones spirituales plures de Christo annotavit scriptura, ut penetrare Januam & lapidem clausum; quod adscendit furtum, contra Naturam gravium, quod apparuit disparuit, quæ omnes concomitante quidem corpore Christi, sed non corporali & naturali modo factæ sunt. V. Dn. D. Cramerus d. l. part. 1. c. 5. qu. 6. Descensus verò hic spiritualis aperte colligitur ex loco ad Epheseos, ex simili actione Christi, cujus ibi fit mentio, nempe ascensione Christi. Hæc enim actio spiritualis fuit, non naturalis, contra Naturam gravium. E. & Descensus actio talis spiritualis fuit, nec naturalis.

Th. 25. (4.) *Momentaneum etiam Descensum* jam inferimus ex spirituali hoc, adeoq; ἄχρονον. Facta enim est hæc descensio in corpore Christi revivificato, in quâ revivificatione corpus acquisivit (ut & nos omnes in resurrectione nostrâ impetraturi sumus) idem sanè, sed spirituale: facta item ibi descensio est: ubi nec tempus, nec locus est: facta item ab illo, qui tunc non subjectus, fuit temporis & loci, legibus: verba sunt non sine veneratione semper nominandi Avi mei, Dn. D. Daniel. Cramer, part. 1. c. 5. qu. 7. Ubi & insigne exemplum simile profert de Diabolo ἐν τρυμῶν χερσίν, ut Lucas habet, omnia Mundi regna Christo ostendente,

dente, & addit; *Hæc quidem lustratio & ostentatio facta est in tempore, sed non cum tempore, seu cum temporis tractu, intervallo & morâ.* Plenus hæc omnia constabunt, si *quo tempore* initium descensus factum sit, declaraverimus. Quicquid enim ab hoc tempore ad tempus plenariæ resurrectionis intererit, erit dandum tractui temporis Christo descendente. In hoc ergo omnes orthodoxi conveniunt, vide *Hutterum D. Brochm. D. Daniel. Cramerum*, post sepulturam contigisse hunc descensum, in primo resurrectionis momento: & quidem determinatius loquitur *Hutterus*, dicitq; in illo magno terræ motu contigisse qui summo manè ipso die resurrectionis evenit. Assertio hæc non caret fundamentis. Nam constat (1.) ex loco *Hosæ* & ad *Ephes.* Christum vivum descendisse, ut antè probatum. Sed vivus utiq; primum in primo momento resurrectionis dicendus, ubi separatâ morte, unio facta iterum corporis & animæ in Christo. E. tunc factum descensum illum, asserendum. (2.) triumphalis ille descensus esse debuit, ut jamjam videbitur: Triumpho vero initium factum superatâ morte & resurrectionis initio: E. & descensus factus superatâ morte & resurrectionis initio: ut benè hinc itaq; *Dn. D. Cramerus, l. c. part. 1. c. 5. qv. 7.* Ita interjacet actus descensionis inter sepulturæ & resurrectionis actum intermedius, sic ut clausulam & finem faciat sepulturæ, initium autem resurrectionis. Error ergo committitur à *P. Martyre*, qui ut statim anima è corpore exiit, factum descensum affirmat; item à *Scholasticis, Thomâ 3. part. sum. qv. 57. Alexandro ab Ales 3. part. sum. qv. 19. membr. 4.* qui tam diu mansisse in inferno Christum dicunt, quam diu secundum corpus jacuit in sepulchro. Nec laudabilis hinc evadit sententia *Athanasii in libr. de Trin. l. illorum* qui *Athanasii* verbis defendendam eam cupiunt; nempe Christum mediâ nocte excitatum hymnis celebrasse Deum i. e. mediâ nocte Christum descendisse & mox per subsecutam resurrectionem cum sole oriente redivivum orbi illuxisse. Quinq; itaq; horas & dimidiam insumpisset Christus in descensu suo ad inferos, juxtâ supputationem, *Dn. Cramer. part. 1. c. 5. qv. 7.*

Th. 26. (5.) Illocalem etiam descensum inferimus, ex eo, quia Spiritus fuit. Huc faciunt verba prius citata à *Dn. D. Cramero thes. præced.* Hæc hic sufficiant.

Th. 27. (6.) Triumphalem hunc descensum etiam statuimus & ad statum Christi exaltationis pertinentem cum *B. Luthero in concione habitâ Torgæ*, & probamus ex loco *Hosæ*, in quo carmen triumphale Christi

habetur, per verba planè Majestatica & in personâ gloriantis triumphantis propositum: quod ut per se clarum, ulteriori explicatione non indiget. Collatio Pauli ad Ephes. quâ Christum descendantem & adscendentem confert, idem probat. De eodem enim Christo asserit Paulus descendisse de quo adscendisse. Si ergo is, qui adscendit, Christus triumphans fuit, utiq; & is, qui descendit, Christus triumphans fuit. Et hinc etiam specie magnificentissimâ Diabolum & infernum totum terrente, cruciante, Christum in descensu fuisse præditum Theologi quidam nostri affirmant, inter quos D. *Joachim. Morlinus in explic. Psalm. 16. & Salomon. Gesnerus in Ps. 19.* Peccant ergò, qui descensum hunc exinanitorium faciunt & ad statum Christi exinanitionis referunt, ut *Georg. Sohnius Tom. 2. art. 3. de Person. Chr. Chamer. etiam l. c. cap. 1. in initio, dum in loco passionis Christi acerrimam controversiam hanc de Descens. Chr. esse asserit. D. Johan. Epinus, qui Hamburgi docuit, in explic. Ps. 68. An. 1553. Francosurt. edita, & Flacius Illyr. in clar. Scriptur. tit. inferni.* Sunt qui intermedium partim exaltatorum partim exinanitorium perhibent, ut *Dietericus in Cateches. de offic. Chr. & statu Exinan. qv. 7.* Sed huic sententiæ dudum satisfacit Dominus Avus p. m. D. Cramerus, qui videatur part. 1. c. 4. qv. 6.

Th. 28. Terminus tertius simplex, Quo, quorsum exponendus restat. Hic in loco *Hoseæ* notatur per חַיִּיט , tam in Versus initio, quam in fine: In loco ad Ephesios, per $\text{τὴν ὑπερβολὴν μέρους τῆς γῆς}$. Vox חַיִּיט triplicem potissimum in scripturis habet significationem 1. significat mortem ipsam, sepulchrum, (*συνεχόμενα* mortis inquit D. Cramer. part. 1. c. 1.) Psalm. LXXXIX. 49. Genes. XXXVI. 35. Psal. XCIV. 17. I. Reg. II. 6. & 9. &c. (2.) dolores varios, varias tentationes corporis & animi, ἡ γὰρ ἡμῶν mortis, I. Samuel. II. 6. Psal. XIIX. 6. Psal. LXXXVI. 13. Psalm. CXVI. 3. Daniel. III. 88. (3.) Infernum ipsum ἐμπύκνον mortis & mortis quidem impiorum. Job. VII. 9. Psalm. XXXI. 18. Prov. XXVII. 20. & c. XXX. 16. Esa. XIV. 12. 15. Vide ubertim de hoc vocabulo חַיִּיט tractantem, D. *Eckard. Tr. de Desc. Chr. ad Inf. c. 1. Gerhard. L. c. de morte §. 278. Tom. 8. & de Infern. Tom. 9 §. 4. è Jesuitis, Delrio in Adagiis §. è Calvinianis Hugonem Sanford. Tr. de Chr. desc. ad inf. & alios, quos Vir magni nominis, Dn. D. Dorscheus, in Theol. Zachar. part. 1. c. 7. § 106. citavit. Adde & Crellium in promptuar. Bibl. tit. Hölle & Johann. Michael. Dilherrum Eclog. sacr. dict. 3. à pag. 117. usq. 134.*

Th. 29. Quæ-

Th. 29. Quænam significatio ex tribus his, vel aliis etiam quas habent alii, locum jam obtineat in Hoseâ, disquiritur. Ego ultimam & tertiam ex tribus his arripio, mecumq; omnes orthodoxi Theologi. Hanc etiam ex sensu verborum probò. Nam certè Locus ἐπιβύσιος Christi continet, quale quidem non decantatum in summis cruciatibus à Christo, quando ejulare potius debuit, quàm cantare, ut ex Sudore ejus sanguineo in horto Gethsemanæ luculenter colligitur. Ergo (1.) non obtineri hic poterit significatio vocis הַיָּשׁוּ per cruciatus, dolores notata: ut quidem Emanuel Sa in hoc cap. Hoseæ XIII. vocem הַיָּשׁוּ explicat. Deinde & mortis & inferni Propheta meminit seorsim, quod si negetur, τὰ ὑπογῆα concedi cogitur in verbis Prophetæ. Ergo neq; (2.) pro morte ac sepulchro apud Prophetam vox הַיָּשׁוּ accipitur. Remanet ergo sola tertia significatio, quæ genuina hujus loci & propria: quàm & citatio hujus dicti Prophetici in Apostoli Pauli Epistolâ I. Cor. XV. 54. facta comprobatur. Supponit enim ibi Apostolus pro voce Hebræâ הַיָּשׁוּ vocem Græcam ἀδης. Quæ vox quando propriè sumitur non nisi inferos, ipsum infernum significat, v. Fr. Junium in animadvers. contr. 2. p. 159. Tartarum & Orcum apud Poetas, quò à Charonte se vehi mortuos omnes putabant v. Dn. Dilher. Eclog. sacr. dict. 30. p. 141. Componitur ex α privativo & ἰδῆν Aorist. 2. verbi εἶδο, video. V. Scapulam in hac dict. Significat ergo propriè talem locum, qui videri non potest, locum tenebricosum, sine luce domum, ut Vergil. cecinit Cl. Joban. Gerhard. Vosius. Idol. l. 2. c. 60. inquit: ἀδης dicitur nominatus ὡς τὸ ἀειδῆς h. e. inconspicabile. Postea subjungit: Non tamen hæc controversiâ caret: præsertim quod de ἀδης etymo dicebamus: etsi vulgò ita ferri apud Platonem legimus in Cratylo. Multis enim partibus verissimilius censeo, vocari ἀδης ab ἄδης Terra. Confer Idol. l. 1. c. 35. & c. 38. De Etymo hoc Job. Gerhard. Vosii quicquid sit, derivata tamen interdum novimus plane diversum ab etymo significare; Gemina tunc & propria vocis acceptio apud probatos authores inquiritur. Et si vel maxime ex hoc etymo Vosii concluderetur, terrenum quid significare, vocem ἀδης, non tamen statim sepulchrum aut mortem significare, dicendum: posset aliquod infimum notare, aut inferiores partes terræ, quæ Apostolo dicuntur ad Ephesios. Hæc verò τὰ ὑπογῆα μέγιστον τὸ γῆς nihil aliud sunt, quàm propriè dictus infernus.

Th 30. Et sic secundo loco, terminum *Quò* etiam ex Epistolâ Pauli ad Ephes. explico per verba: τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς. His verbis, infernus proprius notatur: quod vox κατώτερα præprimis probat. Vide thes. 9.

Th. 31. Accedit *Symbolum Apostolicum*: quod vocem habet, *Inferna*. Per hanc non sepulchrum notari, non cruciatus, non mortem, præter otiosâ τὴν πλοῦσιαν & ὑπερπερωτίας (quam præprimis ex mente Adversariorum egregiè evicit, D. Eckard. Tr. de Desc. Chr. ad Inf. c. 4. §. 71. & 87.) vitandæ rationem, etiam id prohibet quod inter sepulturam Christi & resurrectionem, medius ponatur descensus Christi ad inferos: ut idem etiam factum in *Augustanâ Confess. art. 3.* Accedat reliquus Antiquitatis consensus. V. *Ignatius, in Epist. ad Trallian. Athanas. in sid. confess. & orat. 5. de incarn. Chrysof. homil. 45. in Genes. & alii qui omnes unâ cum Symbolis dictis & datis scripturæ locis unanimiter, infernum propriè dictum designant.*

Th. 32. Rejicimus ergo quoad hunc term. simplicem *quò*, omnes cum interpretationibus à nostrâ & in Scripturâ fundatâ dissonis (1.) *qui cruciatus Christi in agone vel passione suâ factos interpretantur hic per infernum* ut Calviniani, ipse *Calvinus l. 2. Instit. c. 16. §. 11. Franciscus Junius, Ursinus in Cateches. explicat. c. 44. Bucanus in instit. loc. 25. Keckerman. in systemat. Theolog. Heidelbergenses in Catechismo qv. 44.* quæ sententia ipsi etiam *D. Joh. Crocio* admodum probabilis est. V. *Dn. D. Borsacci defensionem contrâ Croc. Argum. 18. p. 400.* (2.) *qui pœnas planè & sensum iræ divinæ exponunt, ut Chamier Panstrat Tom. 2. l. 5. p. 75. Calvinus l. c. §. 10.* (3.) *qui sepulchrum exponunt, è Pontificiis Emanuel Sa in Hof. c. 13. è Calvinianis Beza in c. II. 27. Actor. & in defensione contrâ Castellionem vol. 1. fol. 461. Piscator in Scholiis super c. 2. Actor. & Fegvernekinus in Enchirid. p. 132. Buzerus in Matth. XXVI. & Psal. XVI.* Quæ opinio à fratribus tamen horum, etiam Calvinianis refutatur, à *Gviliel. Bucano in Instit. Benedic. Aretio part. 1. probl. p. 144. Ursino in Catechismo, Joh. Calvino in Inst. l. 2. c. 15. sect. 3. Georg. Sohnio Tom. 2.* (4.) *qui terram, s. hanc vitæ nostræ conditionem aut mundum, aut uterum Mariæ exponunt, quales suprâ citati, th. 9.* Accedit huic sententiæ subscribens è Pontific. *Thomas de Vio*, cujus verba citata lege apud *Chamier l. c. c. 6. §. 5. (5.) ipsos mortuos* explicant. *Bullingerus*, qui certè propriam videtur sententiam fovere, per Christum nempe intelligendum meritum Christi, per inferos mortuos, per descen-

scensum applicationem meriti Christi ad mortuos. De quo V. Dn. D. Dan. Cramer. l. c. p. 2. c. 6. (6.) totum humiliationis statum. *Sohnius Sacramentarius* Tom. 2. oper. art. 3. de Pers. & Off. Christi, aut extremum ejus gradum, *Bucan. Inst. l. 25. Expos. 5. Piscat. in Schol. cap. 4. ad Ephes. (7.) Sinum Abrahæ, P. Martyr. l. c. Class. 3. loc. 16. §. 8. 9.* ubi anxie postmodum disputat, quomodo Christus descendisse dicatur, cum potius adscendisse ob sinum Abrahæ dicendus sit. ib. (8.) *Limbum Patrum Bellarm. l. 4. de an. Chr. c. 11. Thomas 3. dist. 23.* quam sententiam Scholastici & Pontificii hauserunt ex Poëtarum fabulis, statuentes quatuor loca inferni, infimum locum, ipsum infernum, sedem damnatorum: super hunc, limbum Infantum: superiorem hoc Purgatorium: supremum limbum Patrum. V. *Hutter. in Formul. Conc. art. 9. qv. 4. ex Scholast. Bonaventuram l. 4. sentent. dist. 45. n. 12. 15. Durandum l. 3. dist. 22. qv. 4.* Ratio universæ rejectionis ex prioribus constat. Cui non sufficiunt dicta, videat D. Eckhard. Tr. de Desc. Chr. ad Inf. has sententias omnes specialiter refut. c. 4. Et Dn. D. Varenium Diss. de Desc. Christ. ad Infer. ad locum Ephes. c. 4.

Th. 33. Ultima expendenda hic Quæstio, *quinam ergo Locus sit Infernus, si quidem verus hic intelligendus, an corporeus aliquis?* Tale sane volunt Pontificii, Vide ex omnibus unum *Bellar. l. c. c. 10.* qui eum etiam in centro medio terræ constituit: *Polydorus Virgilius l. 6. c. 9. de rerum inventor.* ad Æthnam montem situm infernum ex Vulgi constante opinione refert. Nos cum *Hutero in F. C. art. 9. w̃* statuimus spirituale, extra universum, illo locale prorsus, incorporeum systema, quale quidem Spirituum Naturæ competit. v. *Henric. Nicolai. in Michael. th. 49. & Clas. Theol. Natur. l. 2. c. 22.* Suffragatur *Augustinus l. 12. de Genes. ad Litt. c. 33* Est prorsus infernus Substantia, sed eum spirituale esse asbitror, non corporalem. Instare tamen posset aliquis ex dicto l. ad Ephes. c. 4. Infernum esse in loco subterraneo, quia expressè Apostolus inferiorum partium terræ, ibi meminit. Resp. sicut ex *ὑπεράνω πύλων ἑγγύων*, apud Apoll. l. c. non sequitur locus supra cælestis: ita nec ex *κατωτέρων τῆς γῆς*, sequitur Locus subterraneus: sed ut ibi notatur exaltationis & gloriæ sublimitas: ita hic depressionis & abjectionis à facie Dei vilitas: neq; illud *ὑπεράνω* & *κατω* hic Physicè vel Geometricè: sed Theologicè de superioritate non locali: sed gloriosè est

explicandum: Verba sunt Excellentiff. Viri, *Dn. D. Varenii Præceptor.*
vener. in *Discurs. de Descens. Chr. ad Inf. ad locum ex Ephes. c. 4.*

Th. 34. Hactenus de terminis simplicibus actum, de quibus vero egisse non sufficit, de ipso potius descensu Christi ad inferos *in terminis compositis* agere convenit, & jam agere restat. Coniungimus hic ergo 1. *terminum descensus & inferni.* Ex quibus conjunctis oritur sensus partim verus, in hac quæstione genuinus, partim falsus & non genuinus. Falsus (1.) sensus est, pati, cruciatus sentire, dolores (α) remedibiles, quales impiorum v. thes. 3. (β) irremedibiles, quales impiorum, vid. th. d. confer. th. 22. & 31. Falsus (2.) animam dormivisse in sepulchro. v. th. 22. Falsus (3.) corporeo modo descendere ad corporeum locum v. thes. 24. 33. (4.) virtualiter saltem descendere ad inferos v. th. 23. (5.) humiliari v. th. 27. & 32. (6.) per longam temporis moram iter ad inferos instituisse v. thes. 25. (7.) loca liter, circumscriptive à loco physico supremo in alium infimum motum fuisse v. th. 26. 33. (8.) mori (α) damnate (β) beate v. th. 3. (9.) sinum Abrahæ invisere v. th. 32. (10.) Limbum Patrum invisere v. th. 32. *Verus & genuinus sensus* è contrario; vere, spiritali modo, substantialiter & præsentialiter, triumphanter, momentaneo, adire, penetrare verum sisthema. s. ubi, $\pi\tilde{\delta}$ Diaboli & omnium infernalium turbarum. Hæc abunde omnia ex prioribus constant, nec ulteriori probatione indigent. Sufficit hic terminos simplices ante satis expositos in vero sensu coniungere & componere.

Th. 35. Ulterius coniungimus jam omnes tres terminos simplices, Christum, descensum & inferos. Ex horum compositione *falsus est sensus* in hoc loco (1.) Christum DEUM solum descendisse ad inferos (2.) Christum solum Hominem descendisse ad inferos. (3.) Christum DEUM & hominem descendisse ad inferos, sed quoad partem hominis unam saltem vel corpus, anima relicta in cælo: vel (4.) animam, relicto corpore in sepulchro. De his significationibus hoc loco heterogeneis, v. thes. 15. (5.) Christum stipatum adiutoribus aliis descendisse, penetrasse, ut ante dictum, $\pi\tilde{\delta}$ extramundatum, spirituale, sedem Diaboli & omnium inferorum. v. thes. 20. *Verus est sensus* Christum totum *θεάνθρωπον* quoad corpus & animam adeoq; vivum, solum, essentialem ad illud spirituale $\pi\tilde{\delta}$ Diaboli vere permeasse, s. descendisse.

Th. 36. Hæc

Th. 36. Hæc integra tractatio prior Quæstionis nostræ de terminis simplicibus & compositis fuit, continens in se verum sensum hujus Quæstionis. Sequitur posterior jam de usu s. fructu descensus Christi ad inferos. Neque enim descensus ille fructu suo caruit. DEUS namq; nihil frustra agit, Anastasius Sinaita l. 5. Hexæam. t. 2. Biblioth. Patr. Fructum vero illum (terminum quare etiam appellare possumus) consideramus I. generaliter respectu omnium hominum in mundo. His enim omnibus ut totum mediatorium Christi officium prodesse debuit ita & specialis hic actus mediatorius, Christi descensus ad inferos. Præfuit. v. ut (1.) considerare omnes discamus in Christo Domino nostro potente, qui omnibus est superior atq; in medio inimicorum nostrorum dominatur. Philipp. II. II. Psal. CX. 2. (2.) revereri Eum, gratiasq; ei agere I. Corinth. XV. 55. (3.) ut omnes etiam aliquando in resurrectione nostra illudere possimus Diabolum, mortem & infernum, dicentes: πῶς οὐ θάνατε τὸ κέντρον, πῶς σὲ ἄδη τὸ νεκρῶν; Ose. XIII. I. Cor. XV. 54.

Th. 17. II. Specialiter fructum descensus hujus consideramus, & secundum priores quidem duos datos terminos, terminum *Quis* & *Quo* s. *quorsum*. (1.) respectu termini *Quis* qui Christum notat. Hic sui causa descendit ad inferos (1.) ut prædicaretur à mortalibus ob bonitatem suam, quod non dedignatus fuerit illum etiam locum visitare, in quem præcipitandi nos miseri eramus. (2.) ut hoc ipso dominium capeseret, essentialiter etiam & substantialiter, qui hætenus per mortem suam saltem virtualiter apud inferos id possederat, quod ante ex dicto ad Ephes. 4. probavimus, & hic etiam ex loco ad Philippenses II. v. 10. ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνων κάμψῃ ἐπεταῖον καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. Græce καταχθονίων est, i. e. subterraneorum, ipse Bellarminus interpretatur l. 4. de Chr. c. 13 In eo a. falsus est, quod infernum putet locum esse aliquem corporeum in medio terræ situm, & ita ab Apstolo subterraneum dici v. thes. 33. (3.) ut omnia adimpleret, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα Ephes. IV. 10. Universalitatem adimplentionis vult vox πάντα. Adeoq; adimplentio ista ad suprema, media & infera se extendere debuit, qui sensus verus hujus dicti Adimplentio hic intelligitur potentia, atqui adeo omnipotentia Christi. Qui dictum de impletione scripturæ universæ intelligunt, errant, ut Thomas de vio, Lyramus, Aquinas, Anselmus,

Pri-

Primafius, Sedulius à Chamlerio citati Panstr. Tom. 2. l. 5. c. 6. item, qui per vocabulum τὰς τρεῖς Ecclesiam totam inepte interpretantur, quam implere Christus ibi Spiritus S. donis sit pollicitus, Glosa interliniata, Thomas Aquinas, Anselmus citati ib. Instat idem Chamier, levi instantiuncula quâdam, quo jure τὰς τρεῖς reducamus ad tres tantum partes, suprema, media, infima? Resp. eo jure, quo Apostolus ad Philippenfes II. 10. vocem πᾶν ad tres tantum partes omnium refert. Anne vero etiam sufficit tres has partes omnium nominare, cum præter tres has nulla dabitur alia, quæ ad harum unam non referri possit?

Th. 38. Respectu termini Quo, fructum Descensus Christi ad infer. consideramus i respectu Diaboli, ad quem Christus descendit (1.) Ut illuderetur, qui triumphum ante & quidem ante victoriam de Christo crucifixo & mortuo canere visus erat: descendit vero præfentialiter etiam & essentialiter, ut præfenter jam & essentialiter à Christo etiam illuderetur, qui ante virtualiter saltem, per cruciatus & summos dolores Christi illusus fuerat. Nam patiendo illudit, Diabolum Christus pro nobis satis faciendo, atq; adeo nos ex ipsius faucibus liberando & ejus potestate eximendo: descendendo v. Diabolum illudit Christus, vincendo plane eum & potentiam ejus destruendo, ne modo raptos crudeliter in fauces suas non retineret, sed etiam ereptos semel è faucibus suos per sanguinem Christi, non rursus rapere auderet, aut posset. (2.) Ut Diabolo ejusq; potentia destructa, tanquam causa vera & prima damnationis, ipsa etiam damnatio tolleretur, utpote verus effectus verissimæ causæ suæ Diaboli, atq; adeo mors & infernus, Pæna & locus damnationis etiam destrueretur.

Th. 39. Respectu impiorum. Horum gratia forte descendit, ut quem respuisent, in quem temere non credidissent, animadverterent verè fuisse, esse, & futurum, & cum ante in nomine ejus non flexerint genua, id est, venerati sint, Dominum cœli & terræ non agnoverint, jam genua coram eo præfente etiam flectant, Dominum cœli & terræ agnoscant, & venerentur. Venerentur dico, si non in voluntate & volenter (qualis forte non datur in inferno veneratio ex Esa. XXXIIX. 18.) tamen in intellectu & intellectualiter, quia convicti erunt in conscientia, hunc esse illum, qui jure merito venerandus sit ab omnibus; imo timebunt utiq; ipsum, qui timor certe cita

cita aliqua veneratio erit, si non voluntatis, ut dictum tamen intellectus, cognoscentis vere DEUM hunc summum, Domitorem orbis & Orci. Lege sis hic de morfu Conscientiæ in damnatis, sese haud injuste abjectos esse, Dn M Cramerii, Parentis loco merito venerandi, Ecclesiast. Christ. c. 44. p. 649.

Th. 40. Arque sic totus verissimus usus & fructus descensus Christi ad inferos etiam expensus, breviter falsus pariter expendendus restat. Falsum substituunt fructum (1.) respectu termini Quis, (1.) qui descendisse Christum ad inferos ajunt, ut novos ibi cruciatus sustineret, qui error *Epini* fuit, item *Flacii in Clav. Script. tit. Infernus Cusani Cardinalis in sermone super verba Hebr. IX.* qui per Spiritum S. semetipsum obtulit, contra quem disputavit *Jacobus Faber Stapulensis*, contrariumq; argumentis optimis propugnavit, quæ vide annotata apud Dn. D. *Cramer. tr. de Desc. Chr. part. 2. c. 3.* Affricant quidam hanc opinionem, nostro *B. Luthero in Act. c. 2.* Sufficit vero ad hujus viri defensionem notasæ, quæ superius in re non dissimili diximus: thes. 18. Pluribus defendit eum Dn. *Avus p. m. D. Dan. Cramerus l. c. part. 2. c. 4.* In genere huic sententiæ opponimus *Trivincior* Christi verbis *Hosæ* contentum. Illud gloriabundum est, parthesiasticum, exaltati, lætantis, triumphantis, non dolentis, aut cruciatus perpeccientis, ut ante probatum thes. 27. Confer Theologos nostros, Dn. D. *Cramerum d. l. D. Hucter. d. l. Dn. D. Dorscheum in Theolog. Zachar. part. 2. pag. 191.* Idem probat Locus ad Ephes. IV. *ἀντὶς ἐστὶ ἀναβάς* qui & *καταβάς* dicit Apostolus. Jam nullus cruciatus, dolores sentiens Christus ascendit. E. & nullus cruciatus, dolores sentiens Christus descendit. Quæ Adversarii interim ad probationem suæ sententiæ adferunt, videantur suis locis, non enim hic omnia referre brevitas studium permittit, quæ tamen dicta illa duo Classica in hacce rangunt illa in expensa & non perpensa relinquere fas non est. *Flacius* certe l. c. ex dicto Ephes. 4. pro sua sententiâ concludit: Paulum ibi dicit, gloriosæ adscensionis opponere descensionem ad infimas partes Terræ, seu gloriam adscensionis cum ignominia descensionis per antithesin conferre. Resp. Opponere d. l. Apostolum primo simpliciter adscensionem descensionis; non cum addito adscensionem gloriosam descensui ignominioso; secundo opponere adscensionem descensui relatæ saltem, non contrariæ. Tertio: Fallaciam consequentis committere

D

mittere

mittere Flacium. Inſto enim: Adſcenſio Chriſti glorioſa fuit, E-
deſcenſio Chriſti ad iudicium extremum (Matth. XXV. Act. X. 42.
I. Theſ. IV. 16.) erit ignominioſa, Fallam Conſequentiam Flacii eſſe
probat hoc abſurdum.

Th. 41. (2.) *Reſpectu termini* Quo etiam plurimi falſum fructum
ſubſtituunt (1.) qui per inferos Patrum ſanctorum animas intelligunt
& ad eas deſcenſum Chriſti referunt, ex Calvin. *Oëcolampad.* qui
improbat ſimul tamen limbum Patrum, *Tigurini in Catechiſmo*, quos
videtur *Chamier* explicare velle c. l. p. 75. Ex Pontificiis illi, qui ſu-
perius limbum Patrum defenderunt. At quia ille limbus ex fig-
mentis Poetarum conſtutus conſtat, ſe ipſum idem refutat: nullita-
tem ejus tamen pluribus probantem ex ipſo Alphonſo à Caſtro quatu-
or potiſſimum argumentis lege Viri merito venerandi, Præceptoris
colendi D. *Dorſchei Theol. Zachar. part. 1. c. 5. §. 74.* Sunt & Patres
quidam in hâc ſententiâ. *Irenæus l. 3. c. 21. Tertull. l. de anim. c. 55. ad*
Patriarch. & Prophetas, ut eos inde deduceret, deſcendiſſe Chriſtum
aſſerunt, quemadmodum & *Epiphan. Heres. 69.* ſenſit: ad animam.
Adæ deſcendiſſe, peculiariter ſenſit *Macar, Homil. 12.* At & apud il-
los errare humanum fuit, & dijudicat illos pariter ut alios Spiritus S.
ſupremus Judex (v. th. 2.) Hic piorum animas non in infernodicit, ſed
in manu DEI, Sapient. III. 1. Luc. XXIII. 46. in ſinu Abrahæ. Luc.
XVI. 23. in Paradifo Luc. XXIII. 43. Qui deſcendiſſe Chriſtum ſta-
tuunt, ut piis ſalutem annuntiaret, magno numero etiam Patres repe-
riuntur, ex quibus, vide priores dictos: Adde *Juſtin. in Dial. cum Tri-
phone*, deſcendiſſe Chriſtum aſerentem, ut ovem perditam quære-
ret; ſed hi omnes dijudicandi relinquuntur S. S. (2.) qui ut humili-
aretur penitus ad locum inſimum deſcendiſſe Chriſtum, aſerunt, ut
Epinus, v. D. Cramer p. 2. p. 277. confer theſin 27. (3.) qui de-
ſcendiſſe aſſimant ad infernum, ut ibi corpus & animam relinqueret,
ſolâ divinitate adſcenderet, ut ſomniarunt *Chriſolyta.* qui ob idem
nomen, & rationem, quod ita Chriſti Naturas ſolvant, explodun-
tur. (4.) ut pii reſurgerent, quorum mentio apud Matth. 27. fit.
Quæ Patrum dictorum ex parte mens videtur, præterea *Chryſoſthomi*
in Symbol. ſed locus Matthæi non de Fructu deſcenſionis
ſed mortis Chriſti ibi luculenter agere, deprehenditur (5.) ut Diabolo
& omnibus inferis pænitentiam concionaretur. *Liberatores dicti Hæ-
retici*

reticid voluerunt, Clemens item Alexander. l. 6. Strom. August. l. 12 de
Genes. ad Litt. c. 34. Euseb. l. 4. demonstr. c. 12. Et huc spectant, qui fa-
bulam de Platone ex Inferis à Christo liberato narrant, quam fabu-
lam ut traditionem in historiis Patrum circum ferri scribit Nicetas ad
secundam orat. Gregor. Nazianzeni, de Pascha. Quos fabulatores
omnes unicum hoc refutat: ex Inferno nulla redemptio Job. VII. 9.
Deinde, ex Hoseà excisionem Diabolo & omnibus inferis minari,
& liberationem promittere, aut pænitentiam annunciare, contraria,
plane sunt, quorum unum saltum verum sit, necesse est.

Th. 42. Et hi ergo omnes etiam heterogenei fructus Descen-
sus Christi ad Inferos, in quibus subsistimus: ex omnibus saltem,
hactenus dictis per totam Tractationem hujus Quæstionis, coronidis
loco talem definitionem Descensus Christi ad inferos exstruentes.
Descensus Christi ad Inferos est Actio (v. th. 21.) spiritualis (v. th. 24.)
qua totus Christus (v. th. 15.) post sepulturam primo resurrectionis momento
(v. th. 25.) vivus (v. th. 19.) momentaneo modo (v. th. 25.) nec solum merito
suo, sed substanciali presentia (v. th. 23.) migravit ad Diaboli & omnium in-
ferorum sedem, id est, verum infernum (v. th. 26.) nostri (v. th. 39.) sui (v.
th. 37.) omniumq; inferorum gratiâ (v. th. 38. 39.) ut considerare magis
in eo servatore & Liberatore possimus, ille vero etiam potentem se & pa-
tentiorum ipso Diabolo & inferno monstraret gloriosum & trium-
phantem victorem & inde magis ac magis ab omni-
bus honorandum, prædicandum
venerandum.

GLORIA DEO PATRI, FILIO,
ET SPIRITUI S.
AMEN!

Eximio

Eximio Dn. RESPONDENTI,

Familiæ Cramerianæ, mihi conjunctissi-
mæ, institutio præstantissimo,

S. P. P.

Quomodo Christus ad infernum descen-
derit olim,

Ille triumphator maximus, ille potens,
Et serpentine capitis Contritor amandus

Serpentem in nido viserit ipse suo,

Monstratis membris victimibus atq; verendis,

Horrendas tenebras terrueritq; simul:

Præclare, *FIGKE*, meditatus es atq; probasti:

Propositum laudo, depositumq; cano.

Pulchra placent istæc vestigia, euntia sursum!

Ascendas! pulcher terminus ecce datur!

Amoris causa scri.

Joh. Georg. Dorscheus,

Argentoratensis, D.

Ad Eximium & Doctissimum Juvenem.

DN. BENEDICTUM FIGKE

Dantiscanum, Amicum singularitèr
dilectum,

De

CHRISTO AD INFEROS DESCENDENTE
RESPONDENTEM.

Mlor, Tartaream, *FIGKE*, descendis abyssum:
Nec tibi terribilis Dis stygiusve senex?

Sed

Sed benè habet: praeit CHRISTUS, turbator A-
verni:

Hic nullum, CHRISTO vindice, pondus habes.
Haut opus, haut labor est superas evadere ad auras
Dirumpente stygis Tartara nigra Deo.
Tu vestiga animo JESUM, Duemq; subactum
Tartarcos planctus, armaq; fracta stygis.
Cerne catenatos, inferni cerne, triumphos
Signa triumphantis CHRISTUS in ore gerit.
Trosramo: Duce tu CHRISTO descende, redibis
Victor, nil Satana pallida jura nocent.
Gratulor has palmas: his stet Victoria signis!
Perge, tua PATRIÆ nobile sidus eris.

Honori & amori

L. M. Q.

Augustus Varenius, SS. Th. D.

Hebraeorum & Catech. Christ. Prof.

Ord. Collegii Phil. h. t. Decanus.

Ad Eximiè Doctum

DN. BENEDICTUM FIGKIUM,

Amicum Honoratissimum,

Convictorem suavissimum.

Alt deferendus est, VIRO, durus labor,
Aut appetendum obscuritatis dedecus,
Non est enim generosioris sanguinis,
Non est probi, tantum vivere gloriam,
Per otium Coelo inferi qui postulat,
Ventos volucres captat, ac fumum vagum.

Manu

Manum movebit cum Minerva, qui sapit.
 FIGKI, Novemfilum decus, flos Patriæ,
 Mens hæc Tibi, probè recordor adfuit,
 Te ut vena BOTSACCI Celebrati, satis
 Feliciter, formavit; & Te legibus
 Finxit suis: ad summa calcar addidit
 Perenne, CRAMERI, cui Famæ decus;
 Pro me loquetur affatim Mons-Regius,
 Ut expediveris Vacunæ Te dolis.
 Melioribus curis, & hic operatus es.
 QUISTORPIUS, Rhodanticæ sidus Scholæ.
 Verbis fidem faciet meis, Tuq; hoc (bonum
 Factum!) tuo facto optimo macte hoc modo,
Eduleat omnem opima spes molestiam.
 Næ! crede, Phœbus Tibi laborum præmium;
 Vidente Momo, & invidente, conferet.

*Boni ominis causa cum voto
 felicitatis scr.*

M. Gregorius Michaël.

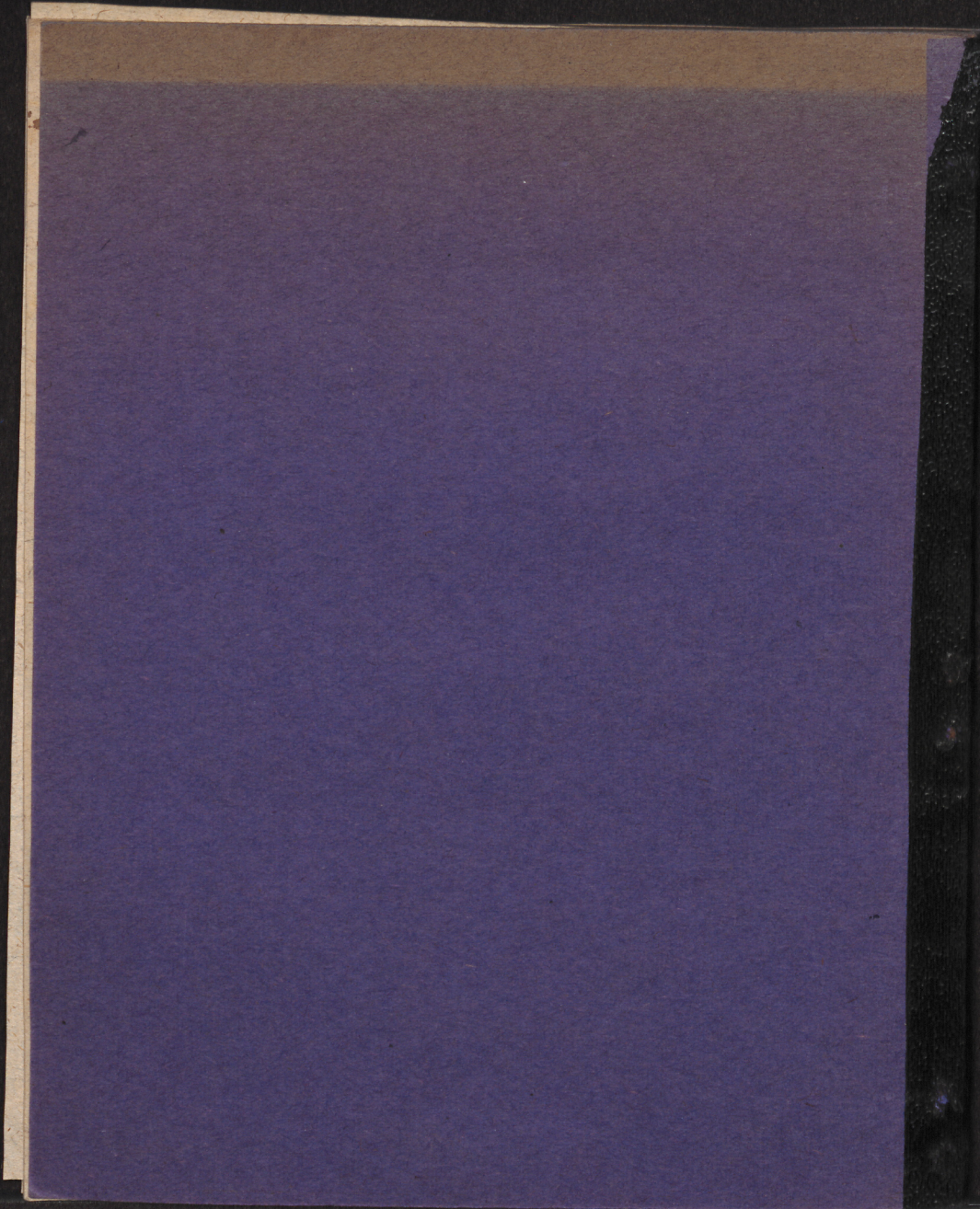
Aonidum, FIGKI, studio quo Castra sequaris,
Grataq; quam Victorix sit Tibi Palma, patet.
 Ceu Milos, cui lata placet victoria, nunquam
 Difficilem pugnam crebraq; tela fugit:
 Sic Te non latitare sinis, densissima quæq;
 Agmina sectari, Mens studiosa iubet.
 Sic claro junctum Generi cui copula fecit
 Affinem, Virtus Te similemq; facit.

*Ita Amicorum optimorum optimo
 l. mq; applaudebat.*

Constantinus Pahl, Popular.

••(o)••

inferno, s. de ἐπιβίωσι ag
 inferni meminit **Ἰησοῦς**: qua
 num intelligere, sed vel per se
 præcesserat, est turpis & oti
 gere. V. D. Hutter. F. c. l. c.
 subjectum quod, in quo loc
 Propheta explicat: primum
 excisionis inferni, **Ἰησοῦς** ἡ
 præsentialem Christi intellig
 saltem quandam per effectus
 causam realem veram, præsen
 Christi, per descensum ejus
 mortis veræ realis & per p
 Apostolus: alterum subjectu
 nem inferno manatur, per qu
 ante probatum est. 2. idem
 ἐπιβίωσι, quale hic à Prop
 nis, non in cruce, morte, sep
 fundissima durabat infirmita
 triumphale canere de Christo
 inferno. Decantatum ergo ne
 do vero? nisi in descensu illo
 Th. 8. Nec obstat nobis
 ἐπιβίωσι tale in nostrâ resurr
 ἀφ' ἁρσίου &c. implendum
 Nam iisdem verbis hoc ἐπιβ
 lum apparet: saltem quod ve
 quæ in Hoseâ non interrogativ
 Glasium P' ilol. sacr. l. 5. tract 1.
 Interpr. & ex diverso signi
 bum futurum accipitur, inter
 fer verbis apud Apostolum
 tum est ἐπιβίωσι, Hoseas vero
 in Persona suâ & de Person
 non in aut de aliqua Personâ h

1. quia expressè Propheta
 e per proprie dictum infer
 t mortem, quia mortis vox
 vitium Spiritui S. impin
 quo, per vocem **Ἰησοῦς** &
 triumphatus sit Christus,
 è subj. quo, quia expressè
 t. Ubi excisionem veram
 : non metaphoricam aut
 præsentem, sed maxime per
 mpe per ipsam præsentiam
 em. Nam & perditionis
 isti factæ meminit ibidem
 eta ibi notat, quia excisio
 dictum infernum intelligi
 atione. Nam certè tale
 , non in statu Exinanitio
 cantatum, quia tunc pro
 bolus, s. Infernus carmen
 am Christus de Diabolo, s.
 nus post sepulturam, quan
 os.
 Corinth. XV. 54. 55. qui
 τὸ φθαρτὸν τέτυ ἐνδύσονται
 descensu Christi ad inferos.
 desumptum apud Aposto
 ive ibi posita reperiantur,
 iuntur. Id factum asserit
 eris 147 ex versione LXX
 quod interdum, ut ver
 biunt loci. Si ergo iisdem
 is apud Hoseam proposi
 t intelligi velit, cum Deus
 ibidem per Prophetam,
 contextu patet, & postea

